

Poznań 30.09.2020.

Dr hab. Małgorzata Bronikowska
Akademia Wychowania Fizycznego
im. Eugeniusza Piaseckiego
w Poznaniu

Recenzja
Rozprawy doktorskiej mgra Bartosza Urbańskiego
pt.: *Preferowane sporty zespołowe a aktywność fizyczna młodzieży,*
napisana pod opieką dr hab. Doroty Groffik w AWF w Katowicach.

Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska dotyczy niezmiernie ważnego problemu jakim jest podejmowanie aktywności fizycznej (AF) młodzieży w korelacji z ich preferencjami co do różnych form jej podejmowania. W obecnym czasie podejmowanie analiz pozwalających na poznanie uwarunkowań poziomu uczestnictwa w AF młodzieży, jest niezwykle istotnym i szczególnie aktualnym zagadnieniem w obecnej ‘pandemicznej’ sytuacji, w której AF, jak wskazują ostatnie doniesienia naukowe, odgrywa jedną z kluczowych ról w życiu każdego człowieka. Autor podjął się odpowiedzenia na cztery pytania badawcze dotyczące 1) różnic międzypłciowych między odsetkiem uczestniczących i nieuczestniczących w sportach zespołowych; 2) różnic między preferującymi a niepreferującymi sporty zespołowe w kontekście rekomendacji podejmowania AF; 3) innych form AF w których uczestniczyli badani. Dodatkowo Doktorant pokusił się o sformułowanie trzech hipotez, wcześniej uzasadniając potrzebę ich zastosowania, odpowiednio wyselekcjonowaną i wykorzystaną literaturą tematu.

Koncepcja pracy

Przyjęta przez Autora koncepcja rozprawy jest poprawna. Struktura oraz proporcje poszczególnych rozdziałów rozprawy właściwe, składające się z: Wprowadzenia (ss. 7-28), Metodologii Badań (ss. 29-36), Analizy wyników (ss. 37-105), Dyskusji (ss. 106-125) oraz Wniosków (ss.126-130). Recenzent zwrócił szczególną uwagę na dołączony do pracy (w części końcowej, ss. 131-135) „Słownik najważniejszych pojęć użytych w pracy”, w którym odpowiednio definiuje on lub wyjaśnia najważniejsze pojęcia wykorzystywane w całej pracy oraz rzadko podawane w innych pracach doktorskich „Ograniczenia pracy badawczej” (Eng. *Limitations*). Zabieg ten wskazuje na, jeszcze cały czas rzadką umiejętność dostrzeżenia słabych stron własnych badań. To dobry prognostyk na przyszłość.

Ogólnie rzecz ujmując, praca została przygotowana bardzo przejrzyście.

Przedstawiając założenia teoretyczne podjętej problematyki badawczej, Autor opisuje je na podstawie obszernej analizy literatury przedmiotu. Swoje rozważania zaczyna od wyjaśnienia modelu społeczno-ekologicznego, stanowiącego podstawę teoretyczną dla promocji zdrowia, w którym AF pełni nieocenioną rolę. Następnie Doktorant skupił się na opisanu i wyjaśnieniu mechanizmów działania poszczególnych czynników, wpływających na AF młodzieży. W następnej kolejności pojawia się w pracy opis i wyjaśnienie wybranych wytycznych, rekomendowanych przez WHO i inne instytucje zajmujące się AF i zdrowiem w odniesieniu do AF. Na ich tle Autor pokusił się o analizę literatury w kontekście formalnej a zaraz potem nieformalnej edukacji do AF. Część teoretyczną kończy podrozdział poświęcony preferencjom sportowo-rekreacyjnym, który na podstawie dobranej literatury wskazuje poziom zainteresowania młodzieży preferowanymi dyscyplinami sportu.

Pierwsza część pracy zawarta została na 22 stronach maszynopisu. Autor rozpoczął ją od przedstawienia globalnej sytuacji dotyczącej nadużywania biernego stylu życia przez obecnych nastolatków w porównaniu do częstotliwości podejmowania AF przez nich. Jako Recenzent mam jedno zastrzeżenie do tej części, a dotyczy ono częstego braku referencji dla wyjaśnianej kwestii lub powoływanie się wyłącznie na mniej już aktualne dane. A przecież warunki zarówno środowiskowe jak i społeczne ulegają dynamicznym zmianom, co wpływa również na inny obraz uzyskanych wyników badań. Aby te były w pełni porównywalne i wiarygodne, wymagają ciągłego, baczego sprawdzania najnowszych, opublikowanych danych w temacie, który sami badamy. Sugeruję przyjąć zasadę powoływania się na prace nie starsze niż 5 lat od momentu rozpoczęcia pisania.

Na s. 10 Autor pisze „[...] model społeczno-ekologiczny, oprócz polityki państwa, roli grupy społecznej czy rodziny, rozpatruje człowieka jako jednostkę [...] każdy sam decyduje o swoim zdrowiu i bierze za siebie odpowiedzialność [...]”. Tu aż się prosi, aby odnieść tę informację do Ustawy o Sporcie z 25 czerwca 2010, która nakłada obowiązek dbałości o AF indywidualnemu obywatelowi Polski. Na tej samej stronie umieszczono rycinę z modelem społeczno-ekologicznym (za Sallis i Owen, 2002). Dla pewności zapytuję, czy Autor uzyskał zgodę jej autorów na jej wykorzystanie? Jeśli nie, nie należy jej wykorzystywać do dalszych publikacjach bez takiej zgody. Dalej na s.11 Doktorant opisując determinanty AF zaczyna od opisu czynników demograficznych mających wpływ na AF, potwierdzając je podawanymi referencjami. Recenzentowi brakuje tu jednak odniesień do najnowszych danych GUS dotyczących tej determinanty. Proszę zapoznać się z nimi do czasu obrony celem ewentualnego

porównania ich z własnymi badaniami. W podrozdziale 1.3 (s. 13.) Doktorant powołując się na wiele badań, podaje, iż „Dziewczętom w wieku gimnazjalnym ruch kojarzy się z ładną sylwetką”, a jak kojarzą ‘ruch’ chłopcy w tym wieku? Brakuje tu takiej informacji, która dopełniłaby całość. W dalszej części (s. 14) czytamy; „Historia wskazuje, że pierwsze wzmianki o rekomendacjach dotyczących AF pojawiają się w połowie XX w.”. Nie mogę zgodzić się z tym stwierdzeniem. Już Śniadecki, Jordan, Piasecki i Demel i inni, na długo wcześniej pisali o takich rekomendacjach, tyle, że nie tak ustrukturyzowanych i upowszechnionych jak dziś, dzięki szybszemu i łatwiejszemu dostępowi do informacji.

Na wyróżnienie zasługuje w tej części wielość podanych przykładów odnoszących się do wytycznych określających poziomy podejmowania AF. Przy tym jednak trudno się do końca zorientować, jak Recenzentowi się zdaje (chyba, że mu gdzieś to umknęło?), do której z podanych rekomendacji Autor zdecydował się odnosić swoje wyniki badań po analizie. Na s. 18 Pan Urbański powołuje się na program *Healthy People 2020*, podając jednocześnie jego cele. Recenzent chętnie usłyszałby od Doktoranta, jakie są jego propozycje, aby wypełnić takie cele w obrębie kultury fizycznej (WF, turystyka i rekreacja, rehabilitacja, sport) w Polsce?

Na s. 22. podane zostały preferencje polskich dziewcząt co do pasywnego stylu życia wyrażone w procentach. Szkoda, że Autor nie pokusił się o zaprezentowanie chociażby kilku danych z krajów europejskich w tej kwestii. Proponuję dokonać tego przy okazji przygotowywania publikacji.

W pierwszych akapitach podrozdziału 1.4 Doktorant powołuje się na najnowszą Podstawę Programową z 2017. Warto byłoby podać w nawiasie link do niej.

W ocenie Recenzenta, w tej części brakuje choćby kilku zdań dotyczących charakterystyki badanego regionu w kontekście dostępnej infrastruktury sportowo-rekreacyjnej oraz zajęć zorganizowanych/najczęściej proponowanych w tym regionie. Byłoby to kompatybilne z wykorzystaniem zaproponowanego w pracy modelu społeczno-ekologicznego. Gdyby przeprowadzić podobne badania w innym regionie Polski (np. w Wielkopolsce, w województwach nadmorskich itd.) wyniki mogłyby być zupełnie inne, jeśli chodzi o preferencje co do dyscyplin sportowych. Wynikać to może właśnie z innych warunków społeczno-ekologicznych.

Pomimo drobnych uchybień i niedoskonałości Recenzent **pozytywnie ocenia pierwszą część pracy.**

Cel badań, materiał i metodyka badań, wyniki

Autor sformułował poprawnie cele pracy i cztery pytania badawcze oraz cztery hipotezy. Analizując opisany przez Autora materiał badawczy oraz wykorzystane metody opracowania materiału badawczego nie budzą większych zastrzeżeń. Wyniki badań przedstawiono na 68 stronach w sposób nad wyraz szczegółowy i wystarczająco czytelny.

Na uwagę, a tym samym wyróżnienie zasługuje bardzo korzystana liczba osób przebadanych, stanowiąca dużą grupę badawczą. W obecnych czasach to bardzo pożądana wartość dla opracowania rzetelnych wyników i późniejszej ich publikacji.

Z obowiązku Recenzenta jestem jednak zmuszona podać również pewne niedociągnięcia bądź nieścisłości. Proszę traktować je w kategorii życzliwych uwag i sugestii do przemyślenia i ewentualnego wykorzystania ich w dalszej pracy badawczej i publikacyjnej.

Podając zmienne (s.30) warto je poprzedzić zdaniem np.: „W badaniach zastosowano poniższe zmienne”.

W tabeli 1 na s. 31 Autor zapomniał umieścić symbol N, podając liczbę chłopców i dziewcząt. Dalej na s. 32 przy wymienianiu 8 kategorii AF pojawia się zamiennie wyrażenie ‘aktywność ruchowa’. Czy taki był rzeczywiście świadomy zamiar Doktoranta, czy to lapsus językowy? Jak Autor rozumie te pojęcia: AF, aktywność ruchowa? Dodatkowo jako ostatnia z ośmiu kategorii pojawia się „bierna aktywność fizyczna” – jak ją należy rozumieć? Nieco niżej Doktorant pisze: „Każdej AF, która nie została zaznaczona na pierwszych pięciu miejscach była przydzielona średnia liczba punktów kolejnych możliwych wyborów...” Nie do końca rozumiem to objaśnienie, proszę więc o wytłumaczenie.

Na s.33 wspomniano tylko o okresie dorastania (rozumiem, że Autor miał na myśli okres dojrzewania). Myślę, że ten wątek został nieopatrnie pominięty w I części pracy.

To są niuanse, jednak warto też w przyszłości zadbać o odpowiedni i ujednolicony zapis używanych przez badacza skrótów, które najpierw podajemy w pełnym zapisie np. Aktywność Fizyczna, po czym w nawiasie zapisujemy (AF) i od tego momentu używamy już tylko tego skrótu. Dotyczy to wszystkich innych, często używanych w tekście wyrażań jak np. IPAQ-Long (IPAQ-L) itd.

W podrozdziale 3.3 poświęconym organizacji badań warto opisując podać, czy badania były anonimowe czy nie, czy respondenci zostali poinformowani o sposobie wykorzystania danych i możliwości odmowy w każdym momencie, w którym uznają za stosowne (wedle zasady poszanowania dobrowolności udziału w badaniach).

Opisując metody statystyczne dobrze podać referencje odnoszące się do narzędzi, które służyły do obliczeń statystycznych badań, tu np. Statistica 13.1 (StatSoft, Kraków, Poland) i dla SPSS 18. Warto też pamiętać o pełnym zapisie nazw testów np. test U Mann-Whitney’a.

Na Rycinie 3, przedstawiającej AF (w pracy, podczas transportu, w domu, w rekreacji) itd. dokonano porównania między grupami niebiorącymi udziału w sportach zorganizowanych, biorących udział w sportach zespołowych i tych, którzy biorą udział w innych sportach w kontekście rodzaju podejmowanej AF. Moje pytanie dotyczy aktywności rekreacyjnej (RMET), jak ją definiowano na potrzeby tych badań: czy to była np. inna niż zorganizowana AF? Jeśli tak, to jaka?

W dolnym opisie ryciny 6 (s.45), pewnie przez niedopatrzenie, zabrakło dziewcząt.

Zdaniem Recenzenta, obecny rozdział 4.11 winien znaleźć się przed przedstawieniem wyników w podrozdziale 4.3. Wówczas Czytelnik miałby pełniejszy obraz tych wyników, łatwiej zrozumieć byłoby skąd taki zabieg badania preferencji głównie opartej na piłce nożnej i piłce siatkowej.

Nie do końca też rozumiem koncepcję prowadzenia szczegółowych badań (od pierwszego do trzeciego miejsca co do preferencji wyboru dyscypliny sportowej). Proszę wytłumaczyć czemu to miało służyć?

Pomimo drobnych niedoskonałości Recenzent **pozytywnie ocenia opisanie celu badań, materiału i metod badań. Pozytywnie również ocenia analizę wyników badań.**

Dyskusja i wnioski

Czytając założenia teoretyczne pracy, przygotowane starannie, na podstawie obszernej analizy literatury przedmiotu, niezwykle szczegółowo opracowane i przeanalizowane wyniki badań, Recenzent spodziewał się odważnej, dojrzałej i szerokiej dyskusji. I nie zawiódł się.

Jeśli miałabym jako Recenzent oceniać, porównując poszczególne części pracy, DYSKUSJĘ oceniłabym najwyżej. Tu ewidentnie widać końcowy, dojrzały etap pracy naukowej. Doktorant wyjaśnia kolejno uzyskane wyniki odnosząc je do dokładnie i trafnie dobranej literatury przedmiotu z możliwie najaktualniejszych doniesień naukowych. Oczywiście zawsze można by było się doczepić o jeszcze więcej referencji, ale w ogólnym rozrachunku jest bardzo dobrze.

Jeśli idzie o sformułowane wnioski, w pełni odpowiadają na założone w części metodologicznej cele i hipotezy badań bez zbędnego ich rozwlekania. Dodatkowo ostatni, 6. stanowi niejako podsumowanie całej pracy badawczej a zarazem rodzaj REKOMENDACJI wyjaśniającej, że „Charakterystyczną cechą preferencji sportowo-rekreacyjnych jest tendencja do ich zmian. Wiąże się to z nowymi trendami w sporcie i rekreacji oraz turystyce. Zaleca się, aby diagnoza preferencji uczniów była wykonywana częściej, a nawet by zaproponowana w

badaniach ogólnodostępna platforma INDARES była odwiedzana regularnie nie tylko przez uczniów, ale również nauczycieli, a kwestionariusz sportowych zainteresowań powinien być wypełniany regularnie ze względu na ciągłe zmiany preferencji młodzieży, które szczególnie widoczne są w okresie dorastania. Oczekiwane efekty mają uświadomić, iż diagnoza preferencji sportowo-rekreacyjnych wymaga przemyślanej i odpowiednio przygotowanej strategii działania i jest procesem ciągłym. Wpływ na to mają m.in. zmieniające się czynniki środowiskowe i społeczne skłaniające do weryfikacji zastosowanych kwestionariuszy, aby informacje jak najbardziej odpowiadały rzeczywistości” (s.129-30).

O tzw. *Limitatins* pisałam wyżej. Dodam tylko, że w kontekście badań ankietowych, warto podać tę informację Właśnie w tym miejscu jako ‘ograniczenie’ (z racji na deklaracyjny charakter odpowiedzi) w ewentualnych, przyszłych publikacjach z zaznaczeniem, że w innym wypadku zebranie takiej liczby danych byłoby niemożliwe.

Konkludując, dysertacja doktorska Pana Bartosza Urbańskiego napisana pod opieką Pani profesor AWF dr hab. Doroty Groffik jest pełnowartościową pracą naukową gotową do podejmowania dalszych kroków w celu upowszechniania zebranych wyników.

Recenzent nie skupiał się na literówkach oraz innych, edytorskich błędach (które w pracy występują), gdyż te uważa za nieistotne w merytorycznej ocenie pracy.

Wnioski końcowe

Rozprawa doktorska Pana mgra Bartosza Urbańskiego stanowi **ciekawe podejście do badań oparte na rzetelnie przygotowanych i wnikliwie przeprowadzonych badaniach**. Korzystając z przywileju Recenzenta oceniam ją bardzo pozytywnie jako oryginalną i bardzo pracowitą (zwłaszcza podczas realizacji, a później szczegółowej analizy badań). Moje krytyczne uwagi, często czysto techniczne, nie umniejszają wartości przedstawionej do recenzji pracy, a podyktowane są jedynie życzliwą sugestią na potrzeby rozpowszechniania opracowanych wyników w czasopiśmie wysoko punktowanym, do czego szczerze namawiam. W związku z powyższym, stwierdzam, że oceniana przeze mnie rozprawa doktorska spełnia wymogi stawiane dysertacji doktorskiej i wnoszę do Senatu Akademii Wychowania Fizycznego im. Jerzego Kukuczki w Katowicach o dopuszczenie Doktoranta do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Małgorzata Bronikowska